

Gospodar in gospodinja

LETO 1941-XIX

23. JULIJA

STEV. 30

Gospodarstvo in cene

V letih gospodarske krize je imel naš kmet vedno enak odgovor, če mu je kdo hotel dopovedovati, naj svoje gospodarstvo zasuje tako, da mu bo več donášalo: »Saj se ne spleča, ko pa je vse kar moram kupiti drago kot žefran, kar imam pa naprodaj, je napol zastoj.« S to objavljeno, vendar tačas deloma resnično trditvijo je opravičeval svojo trmoglavost, s katero je zavračal marsikak kozišten nasvet.

Če si govoril, kako bi bilo gospodarstvo koristno z boljšim, tudi umetnim gnojenjem zvišati pridelek in začeti intenzivno gospodariti (o intenzivnem gospodarjenju preberi še enkrat članek v prejšnji številki Gospodarja in gospodinje!); kako bi se splečalo urediti št gospodarstvo z gnojem in gnojilci, si takoj zadel ob nepremostljiv prepad: »Umeten gnoj je predrag, cement predrag...! Pocenite gnojila in odpravite trošarino na cement, da bo cenejši, pa bomo gnojili in betonirali gnojne jame in gnojišča!«

Pametni ljudje, ki prav gotovo niso hoteli drugega kakor pomagati našemu kmetu do boljših uspehov v gospodarstvu, so že v onih letih stiske in nizkih cen za kmetijske proizvode trdili in svojo trditvev podkreplevali s stokrat preizkušenimi številkami, da se je že takrat splečalo urediti in betonirati gnojišče in gnojno jamo, pa tudi gnojiti z umetnimi gnojili. Nobenega dvoma ni, da so imeli prav, vendar jih naš kmet povečini ni poslušal in ne ubogal. Vedno so se mu misli sukale okrog podpor. »Če bi dobil podporo, bi si že zbetoniral gnojišče, brez podpore pa ne morem.« Pa so romale prošnje in so romali kmetje od Poncija do Pilata zaradi podpor, zapravljali čas in denar, gnojišča se je pa večkrat kljub majhni podpori v cementu, ki ga je morda dobil, še naprej razlivala po kanalih in jarkih. Kajti cement je bil bolj potreben drugje...

Poglavje o cementu in podporah je posebne sorte; ob priliki ga bo še treba načeti in prebrati do klavnega konca. Danes tega ne bomo napravili, pač pa hočemo v zvezi s cementom in umetnim gnojem pregledati cene. In sicer na obe plati: cene glavnim kmetijskim pridelkom in cene cementu in umetnemu gnoju. Sicer ne bomo navajali čisto točnih števil, ker ob današnjih nestalnih razmerah ni kdo ve kako primerno šariti s točnimi številkami, pač pa bomo ugotovili sorazmerje med cenami kmetijskih pridelkov in cenami cementa in gnoja. Iz tega razmerja pa bomo potegnili gospodarske zaključke, ki naj izpodbudijo naše kmečke gospodarje in gospodinje k razmišljanju in nato k gospodarskim ukrepom.

Kmetijski pridelki so se v teku sedanje vojne povprečno podražili najmanj tako, da stane danes 1 liro, kar je bilo pred vojno (jeseni leta 1939) 1 dinar. Vzemite glavne pridelke in primerjajte: krompir, mleko, živina itd. Da o žitu sploh ne govorimo, ali pa o jajčkih itd! Podobno je z vinom. Boste takoj ugovarjali: obdelovanje je dosti dražje. Je res, toda tu ne pride v poštev, ker samo primerjamo.

Koliko se je pa podražilo glavno umetno gnojilo — superfosfat? Poslušajte! Prej (v jeseni leta 1939) je veljalo 100 kg superfosfata okroglo 100 din, danes pa 170 din, ali v razmerju dinarja do lire: prej 100 din, danes okroglo 65 lir. Je torej v primeri s cenami pridelkov nekaj več kot tretjino cenejši, kajti če bi bil sorazmerno ravno tako drag, bi moral veljati 10 lir, namesto 65!

Kako je pa s cementom? Pred sedajo vojno je bil cement okroglo 60 din za 100 kg. Spominjamo se, da so se vse resolucije kmečkih zastopstev, pa naj je bila to Kmečka zveza ali Kmetijska zbornica ali kakšna druga organizacija, sukale okrog zahtevka po odpravi prej-

šnje državne trošarine na cement. Rekli smo: če se odpravi trošarina, se bo cement pocenil in slovenski kmet si bo mogel urediti gnojišče in gnojiščno jamo, s tem bo pa neverjetno dvigal donos svoje zemlje. Imeli smo torej »polna usta cementa«.

Danes stane cement okrog 45 lir 100 kilogramov. Sicer ga je še bolj težko dobiti, a če bi se pojavila splošna želja kmečkega ljudstva po cementu za ureditev gnojišč, bi oblastva gotovo vse storila, da bi ga bilo v doglednem času dovolj. Nas danes zanimajo cene. Ugotovili moramo, da se je v primeri s cenami kmetijskih pridelkov cement »pocenil«. Kajti če bi veljal 80 lir 100 kg, bi bil nekako ostal ravno tako drag, a ker velja samo 45 lir, se je skoraj za polovico »pocenil«. Saj se razumemo! V resnici se ni pocenil, a v razmerju do kmetijskih pridelkov je cenejši skoro za polovico.

Dejansko je danes cementu cena nekako taka, kakršna bi bila prej trošarinskemu cementu.

Prepričani smo, da je bila prej zahteva kmečkega stanu po breztrošarin-

skem cementu iskrena in porojena iz močne volje, da se dvigne kmetijska proizvodnja, ne pa zgolj publika fraza. Sedaj se bo pokazalo, kako je bilo v resnici: ali je bila resna volja, ali same besede.

Če naš kmet v sedanjem času ugodne gospodarske konjunktore ne bo nič napravil glede ureditve gnojišč in gnojiščnih jam, mu v bodoče nihče ne bo več verjel, da ima resno voljo, kadar bo kaj zahteval za izboljšanje svoje kmetije. Isto je z umetnim gnojem, ki je sedaj zares izredno poceni. V obeh teh dveh ukrepah je pa temelj za začetek intenzivnega gospodarjenja na kmetiji, pa naj bo večja ali manjša.

Večkrat se sliši, da bi v teh izrednih časih bilo sploh umestno, ako bi kmet denar vtaknil v izboljšanje kmetije. Glejte, najlepšo priliko, kam vtakniti denar! Čez leta, ko bo za krajcar na kmetih spet trda, boste hvaležni za dober gospodarski nasvet o pravem času, ki vam bo uspešno pomagal prebroditi tudi gospodarske neugodne razmere, ki bodo prišle.

Kmečki dom

Nad vse važno je za človeka, v kakšnem svetu in v kakšnih razmerah raste in se razvija. Svet in razmere, v katerih človek živi, vplivajo na človeka, vplivajo na njegov telesni in duševni razvoj. — Nihče se ne more ubraniti zunanje vpliva, katerega izvaja na človeka okolica. Jasno je, da bodo dobre razmere, ali bolje rečeno, dobro okolje, vplivale dobro na posameznega človeka, slabe razmere ali slabo okolje bo pa slabo vplivalo na človeka.

Med te zunanje razmere, v katerih raste in se razvija kmečki človek, so predvsem vreme, podnebje, zemlja in pokrajina. Vse te stvari tako močno vplivajo na človeka, da mu vtisnejo neizbrisen pečat, katerega se ne more nikdar iznebiti. Le pogledjte človeka, ki je bil morda že v zgodnji mladosti iztrgan iz kmečke grude in presajen na mestni tlak! Nikdar se ne bo mogel otresti kmečkega okolja, ki ga je obdajalo v otroških letih. Če opazujete mestno damo, katere zibelka je tekla pod kmečko streho, pa naj bo morda še tako velemestno napravljene,

na in našminkana in napudrana, vendar v vsem svojem obnašanju in govorjenju ne bo mogla zatajiti, da je bila nekoč kmečki, ne pa mestni otrok. Pa naj se svojega pokolenja še tako otresa, vendar ne bo mogla nikdar zatajiti, da je v jedru le kmečka butara. Pogosto bo ohvanila kmečko mišljenje, kmečko obnašanje in ponašanje, kmečko izražanje, pa naj se giblje tudi po samih salonih.

Resnica je, da okolje, v katerem živi kmečki človek, silno vpliva na človeka. Zato bo mogel kmeta in njegove težnje razumeti le tisti, ki je sam rasel na kmečki grudi. Nikdar ne bo mogel iz samih knjig popolnoma spoznati in razumeti kmečkega človeka. Nikdar ne bo popolnoma razumel kmeta meščan ali človek iz industrijskega okolja, ker imata ta dva pač svojstveno drugačno vzgojo, ki je v marsičem različna od kmečke vzgoje.

Katere so pa tiste stvari ali okoliščine, ki tako zelo vplivajo na kmečkega človeka? To sta rojstna hiša in rojstna vas. Vsaka kmečka družina ima svojo

lastno hišo, ki navadno skozi stoletja ostane last iste rodovine. Lepo bi bilo, če bi imela vsaka kmečka rodbina in vsaka kmečka hiša kratko zgodovino, da bi jo od časa do časa prebirali in iz nje črpali ljubezen do domače hiše. Stare kmečke hiše so imele na sebi nekaj svojskega, nekaj izrazito kmečkega. Žal se današnji slog kmečkih hiš pod vplivom meščanske miselnosti vedno bolj odmika pravemu kmečkemu značaju in kmečkim potrebam. Prav bi bilo, da bi naši umetniki in stavbeniki proučili tip kmečkega doma in da bi priporočali zidavo le takšnih hiš. Sicer se bo zgodilo, da bo kmečka vas polagoma izgubila svojstveni kmečki značaj in se bo pomeščanila, kar bi bilo za kmečko kulturo vsekakor škoda. Kajti to bo škodovalo tudi izrazitemu kmečkemu mišljenju in zgodi se lahko, da bo kmet postal nekaj izkoreninjenec na kmečki zemlji: napol kmet, napol meščan, kar pa brez dvoma ne more ugodno vplivati na celokupno kmečko kulturo.

V pravi, pristni kmečki hiši mora vseiti v kotu razpelo, po stenah nabožne slike, fotografije družinskih članov, ko so pohajali še v šolo ali služili vojake. V enem kotu kmečke izbe mora stati močna javorova miza, okrog katere naj bi bile postavljene klopi in stoli v pristnem kmečkem slogu. Človek res ne ve, zakaj se to iz kmečkih izb vedno bolj umika moderni meščanski navlaki, ki največkrat ni trpežna in tudi ne primerne za kmečko uporabo. Na oknih kmečke hiše morajo biti nageljni, rožmarin in fuksijske, kar naj bi bilo v pravi okras trdni kmečki hiši. Čeprav se morda kakemu polizanemu meščanu zdi takšna kmečka soba priprosta in malo moderna, vendar je lepa in prijetna za tistega, ki se je v takšni sobi rodil, preživel svojo detinsko in mladostno dobo. Vsaka črta na tleh in sleherno znamenje na steni ima za stanovalca svoj poseben pomen in celo svojo zgodovino. Vsak predmet mu vzbuja celo vrsto lepih in žalostnih spominov.

Polno lepih spominov vzbujajo kmečkemu človeku domača kuhinja, v kateri je preživel kot otrok mnogo veselih ur in ostali prostori pod isto streho. Še bolj privlačne so za kmečkega človeka, posebno za otroke, razne shrambe, v katerih stojijo stare skrinje z raznimi starimi knjigami in papirji. Kako radi smo se

kot otroci zatekali v te prostore in stikali za knjigami in listinami, ki so bile že nekdanj pri hiši!

Hi kmečki domačiji spadajo blev, kozolec in še druga poslopja, ki so postavljena v bližini domače hiše. V hlevu največe kmečki otrok poznanstvo s konji, kravicami, volički in zajčki, na dvorišču pa s piškami in golobi. Vse to ima na kmečkega otroka velik vpliv in nikdar ne bo mogel človek pozabiti na lepe dneve, ko se je tako rekoč z domačimi živalmi razgovarjal in sklepal prijateljstvo z njimi. Poseben svet za kmečkega otroka je kozolec, kjer je navadno spravljene kmečki inventar, od voz do raznih kmečkih strojev. Za vsak kos orodja ve otrok njegovo zgodovino, dobro ve, kdaj je prišel ta ali ni kos k hiši in čemu služi.

Blizu hiše ali tik ob njej sta sadni in zelenjadni vrt, kjer je bil pravi raj za otroke.

To je majhen, a vendar pogosto tako bogat svet, ki kleše neizbrisne poteze v človekovo mišljenje in ponašanje. To je svet, katerega človek najprej osvaja z razumom in rokami. Vsak kotic človek preišče in vsepovsod vtakne svoj nos. Ob teh predmetih bogati svojo fantazijo. Od tu dalje usmerja svoje korake v življenje, najprej v domačo vas in od tu pa še dalje v nepoznani svet, ki pa ni nikdar tako lep, kakor domača hiša in domači vrtovi.

Ni čudno, da se vse to človeku tako živo vtisne v spomin, ki nikdar več ne izgine. Vpliv te okolice na človeka je pa tem močnejši, čim dalje deluje na človeka in ravno pri kmečkem človeku deluje skozi vso mladost. Tako nastane pri kmečkem človeku posebno razvit čut domovinstva, ki se je pri meščanskem človeku velikokrat popolnoma izgubil, ker se kakor nomad seli iz kraja v kraj. To se je pokazalo zlasti ob takih prilikah, kadar so se morali kmečki ljudje seliti. Veliko lažje je bilo ljudem, ki so bili tako rekoč brezdomci, odtrgati se iz svojega stanovanja, kakor pa kmečkim ljudem, ki so tako zakoreninjeni v kmečko hišo in zemljo. Pripoveduje nam zgodovina, kako so se ljudje oklenili hišnih stebrov, od katerih so jih morali odtrgati s silo. Pripoveduje se, da se je kmečki človek vrgel na zemljo, katero je obdeloval njegov rod morda že stoletja in stoletja, jo poljubljal in močil s solzami

ter si jo nekoliko vzel v žepni robec za spomin. Med kmetom, njegovim domom in njegovo zemljo je neko mistično, to se pravi skrivnostno razmerje in neka skrivnostna zveza in prav zato se tako težko

loči od svoje zemlje in od svojega doma. Za kmeta je dom resnično nekaj svetega, saj je nanj navezan z vsemi nitkami svojega življenja.

Kakšno krmo naj pridelujemo

V 27. številki letošnje »Wiener landwirtschaftliche Zeitung« je priobčil profesor dr. Erwin Höpfer članek, v katerem zagovarja racionalno izrabo zemlje glede na živinorejo. V svojem članku navaja dr. Höpfer številčni prikaz o vrednosti posameznih krmskih rastlin in njihovi donosnosti na 1 ha obdelane površine. Te številke bi preračunane na dinarsko valuto izgledale približno takole:

Vrsta rastline	Škrobna vrednost (po Kellnerju ali Kellnerju)	1 kg škrobu vrednost stane dn	Na 1 ha se pridelata	
			beljakovin kg	škrobnih vrednosti
Oves	558	6,5	2665	2320
Ječmen	742	4,75	548	3348
Koruza	783	3,8	500	4050
Krompir	175	5,7	875	4375
Sladkorna pesa	157	6,3	1680	7097
Krmilna pesa	52	8,4	1000	4310
Travniško seno	300	3,4	1830	1800
Seno lucerne	276	4,4	3060	2484
Koruza za silažo	203	2,5	2700	7140
Korenje	87	5,7	420	3045
Strnišna repa	46	6,5	450	2300

Morebitne razlike v ceni in v pridelku, ki so stvarno pri nas, z onimi v tabeli, za nas v tem primeru niso važne. Važen je le hranidbeni in donosni odnos med poedinimi krmili. Na podlagi tega odnosa moramo presojati vrednost posameznih krmil s poljedelsko-živinorejskega stališča. —

Po tabeli so najcenejša krmila za 1 kg: pesa, repa, korenje in silažna koruza. Nastane vprašanje, ali se to v resnici tudi izplača, ali morda ta nizka cena ne postavlja samo pasti, v katere bomo padli, ko bomo kupili krmila po nizki ceni. Vsakdo se tega zaveda, da vsa ta, v tabeli navedena krmila, niso enakovredna. Če hočemo od živali dobiti večje koristi, jih navadno krmimo z žitom. V današ-

njem času pa, ko se povsod občuti pomanjkanje žita še za ljudsko prehrano, je krmljenje živali z žitom težko izvedljivo in mnogo predrago. Pač pa se bo pri krmljenju treba omejiti predvsem na pridelke, ki jih pridelamo doma in ki nam bodo vsaj delno nadomestili žito.

Po tabeli imajo žitarice zelo visoko škrobno vrednost, vendar je v današnjih časih tudi precej draga (1 kg), če izvzamemo koruzo. Cene v glavnem pridejo v poštev za one, ki kupujejo, ali pa prodajajo krmo. Za pridelovalce krme je pa važno, koliko se pridelata na 1 ha obdelane zemlje. V tabeli služi za podlago pridelok škrobne vrednosti (hranljiva vrednost) in beljakovin, ki so najvrednejši in tudi najdražji sestav vsake hrane. Vsa živina potrebuje v krmi neko gotovo količino beljakovin, tako n. pr. 500 kg težka krava, ki daje dnevno 10 l mleka, potrebuje po Kellnerju v krmi 1,6—1,9 kg beljakovin in 9,8—11,2 kg škrobnih vrednosti dnevno.

Kakor je razvidno iz tabele, je tudi pridelok beljakovin z 1 ha površine pri različnih rastlinah zelo različen (od 420 do 3.060 kg). Z lucerno n. pr. pridelamo na isti površini 7 krat toliko beljakovin kot s korenjem. Če sejemo lucerno, silažno koruzo, peso in krompir, bomo na vsakem ha pridelali mnogo več beljakovin in škrobnih vrednosti, kot pa, ako sejemo žitarice. Celo korenje in repa po pridelku beljakovin in škrobne vrednosti na 1 ha mnogo ne zaostajata za žitaricami (zrnjem). Zato je bila umestna svojedobna propaganda za gradnjo silosov, kjer naj bi se konservirala na malem prostoru krma, bogata na beljakovinah in na škrobnih vrednosti. Razen hranilne vrednosti pa ima silaža pri pravilnem ravnanju tudi ugoden duh po mlečni kislini, ki kravam zelo ugaja in ki pospešuje tvorbo mleka, ima tudi dosti vitaminov in rudninskih soli, skratka vsega, kar žival potrebuje za uspešen razvoj in za primerno gospodarsko podaja-

nje. Silosi se polnijo najčesče z mešanico detelje in koruzne slame (stare in mlade), torej z dvema na beljakovinah in sladkorju bogatima rastlinama. Dodajajo se pa tudi razni drugi poljski odpadki, ki so v surovem stanju skoraj neužitni, silirani pa prav tečni.

Ker pa večji del našega podeželja silosov še nima, bomo omenjene krmske rastline sušili odnosno solili, v kolikor se

v jeseni posušiti ne dajo, in tako bomo nadomestili žitarice. Med krepkejša krmlila spadajo koruza (mlada slama) in zrnje), lucerna, pesa, krompir in deloma tudi korenje.

Po žetvi žitaric naj torej ne ostajajo njive prazne, ampak posejmo jih, če ne z ajdo, pa s krmsko mešanico šgrahorica, koruza, oves) in z repo.

Panj ob matico

Jako neprijetna reč je za čebelarja, če dožene osirotelost (brezmatičnost) pri lepi družini v času, ko ji je težko pomagati. Največkrat ni druge pomoči kakor združevanje — pa si ob družino. Sicer je pa brezmatičnost preprosta stvar, če se ni seveda zaradi čebelarjeve nepazljivosti ali nevednosti dogodilo kaj hujšega. Doba med rojenjem in tik po rojenju je tudi čas največjih matičnih izgub. Kajti cela vrsta družin ima mlado matico, ki se mora oplemeniti preden začne z zalaganjem. Oplemenjevanje je pa vedno več ali manj tvegana stvar. Mlade matice se namreč — tako je znanstveno dognano — oplemenjujejo v zraku izven panja. To ima svoj pomen, svoj selekcijski pomen. Vemo, kako n. pr. pri živini odbiramo najlepše in najboljše živali za plemo, zlasti moške živali. Pri čebelah je samec — trot. V modernem čebelarstvu se dandanos sicer tudi »plemenski«² trotji nekako odbirajo — namreč tako, da se na tako imenovane plemenilne postaje nameščajo »trotarjci«² (t. j. panji z odličnimi trotji) — vendar je v preteklini večini primerov oplemenitev matice s trotom prepuščena kljub temu še »navadni«² selekciji. Kako se vrši ta selekcija?

Ko matica zleti na prabo, se dvigne visoko v zrak in hitro leti. Za njo se vuje roj trotov. Tistemu, ki je med njimi najbolj vztrajen, dobro razvit in pa močan, se posreči, da matico oplemeni, nakar takoj pogine.

Vendar se večkrat primeri, da matice s snubnega poleta ni več nazaj. Doletela jo je nesreča. Družina je ob matico, pomagati si pa tudi ne more, ker nima nič zalege. V tej stiski preživlja težke in žalostne dni; umen čebelar to kmalu opazi in ji pomaga. Saj v tem času za matice

nismo v zadregi. Če je sam nimaš v rezervi, jo ima sosedni čebelar. Zapomniti si je pa treba prav dobro, da je osiroteli družini treba dodati vedno tako matico, kakršno je zgubila. Če je bila torej v našem primeru matica še neoplemenjena in še ni zalegala, moraš dodati neoplemenjeno; če bi pa kdaj prišel kak panj ob oplojeno matico, mu je treba dodati oplemenjeno. V obeh primerih se pa namesto matice lahko doda matičnik, ki še ni popolnoma gođen, v skrajnem slučaju pa tudi sat z jajčki, da si čebele same vzgajijo novo matico v zasilnem matičniku. Toda tako ravnanje je slabo, ker družina močno oslabi, z zasilnega matičnika izmočno oslabi, z zasilnega matičniga izlezla matica pa — kakor vemo — tudi navadno ni prvovrstna.

Kaj pa, če čebelar osirotelost panja prezre? Nekaj tednov družina tarni za izgubljeno matico, slabo izletava in skoraj nič ne donša. Če ni od nikoder pomoči, se odloči končno za moder korak: nekaj mlajših čebel začne kraljevsko pitati, da se jim naknadno izgodijo zakrneli jajčniki. Posledica? Čebele-laži matice začno zalegati jajčka, ki so pa vsa neoplojena, ker te laži-matice nimajo trotovskega semena za oploditev jajčec, kakor ga ima oplemenjena matica. One sploh ne gredo na oplemenitev, ker ni mogoča; organi so namreč nepopolno razviti. Tak panj postane trotovec, kajti iz neoplojenih jajčec, ki jih zalegajo laži-matice, se rodijo sami trotki. Trotki v pravem pomenu besede, kajti iz majhne čebelne celice se ne more izleči tršat trot, ampak trotek.

Takšno družino »zdraviti«² je skoraj nemogoče. Matice noče sprejeti, laži-matic ni mogoče poloviti — panj je zapisan poginu, če čebelar družine na po-

seben način ne pridruži drugi družini. Vsekakor je ob eno družino. Zato priporočamo vsem čebelarjem, da jih obvarujemo škode, naj skrbno pazijo na panje, ki imajo neoplojene matice in jim takoj pomagajo, če jo izgubijo. Brezmatičnost hitro ugotovimo po obnašanju čebel; če bi pa 14 dni do 3 tedne po rojstvu mlade matice ne bilo še zalege, je družina vse-

kakor sumljiva. Treba jo je imeti skrbno pod kontrolo. Če kmalu ni zalege, jo je treba skrbno preiskati in matico, če jo ima, odstraniti (ne bo zletela na prabo, najbrž je kaj pokvarjena) ali pa če je sploh nima, dodati novo matico. Če boš zamudil pravi čas, boš imel v obeh primerih opraviti s trotovcem.

Kako je z obrestno mero

1. Z veljavnostjo od 1. julija je odobrena za hranilne vloge na knjižice in tekoči račun sledeča maksimalna obrestna mera:

- a) vloge a vista 1%;
- 2. vezane vloge na trimesečno odpoved 2½%, na šestmesečno 3%;
- c) navadne vloge 2%.

Vsak vlagatelj se ima izjaviti, ali naj bo njegova vloga a vista ali vezana. Če se ne izjavi, se smatra, da je njegova vloga od 1. julija dalje navadna vloga.

Glede navadnih vlog smo dali točno pojasnilo v »Narodnem gospodarju« od

15. junija 1941 na strani 65. Potrebno je, da to prečitata.

2. Posojilnice pa dobivajo pri Zvezi za gorj navedene vloge ¾% višje obrestno mero z edino izjemo naložb a vista, ki jih tudi Zveza obrestuje posojilnicam le po 1%. Tozadevno obvestilo je Zveza dala z okrožnico od 21. junija 1941. — Ker je Zveza pod zaščito od leta 1934. dalje, se naložbe posojilnice vložene do 30. junija 1934. smatrajo za stare naložbe in jih Zveza po določbi uredbe o zaščiti denarnih zavodov obrestuje po 2%. Seveda so stare vloge zaenkrat še zamrznjene.

Tebe se tiče

Za družine z otroki je mleko najnujnejša hrana, saj je najbolj zdrava. Zalibog, da mleka ni vedno dovolj.

Kako je to mogoče, vprašujemo. Toda tudi Dolenjska in Notranjska nista žitrodni zemlji. Tudi tam je poleg lesa — živinoreja važen del dohodkov. Kjer je živinoreja, bi moralo biti tudi mlekarstvo.

Treba je pridelati več mleka, da ga bo ne le za dom, ampak tudi za prodajo. Če hočemo več mleka, moramo imeti več krav in boljših molznic. Zato pa je treba več krme.

Mleko se danes dobro proda. Po odredbi oblasti more kmet dobiti za liter mleka 1.10 lir, to je 2.90 dinarjev. — Zato nam zdrava pamet narekuje, da bomo krmo v večji meri uporabljali za pridelovanje mleka, ker bomo na ta način imeli iz hleva več dohodkov.

Mleko se danes tudi prav lahko proda. Na dom ga bodo hodile pobirat zadrage in vozniki. Seveda bo še bolje, če se kmetje sami organizirajo tako, da bodo dostavljali mleko sami v mlekarno tako, da vsak dan eden pobere po vasi mleko in ga odpelje v mlekarno, drugi dan drugi itd. Treba je skupnosti, zakaj od razcepljenosti so imeli kmetje le škodo.

Kmetje le predobro čutimo, da krava pri gobcu molze. Za krmo pa je danes težko. Pobrigati se moramo za to, da bomo pridelovali več krme in da bomo pridelano krmo kar najbolje uporabili. Potrebni so nam silosi. O tem ste brali že v zadnji številki »Domoljubove« priloge. S silosi poskrbimo živini boljše in izdatnejše krmo.

Kako pa pridelamo več krme? Če bomo še bolje skrbeli za naše travnike. — Prva naša skrb mora biti izvrstno pravično gnojenje.

In še to: Premalo gnoja je pri nas, tako da ga za travnike sploh ni. Zakaj ne? Mnogi naši hlevi še niso pravilno urejeni. Ali imamo že vsi gnojlišča in gnojnične jame? Ali ne odteka gnojnica in marsikje v peščeno zemljo ali pa na ilovnatih tleh preko dvorišča na vaško pot in celo v jarek in potok?

Nad vse nujno je torej vprašanje, kako pridelati več mleka in s tem ne le povisati donosnost goveje živine, ampak ustvariti redne dohodka iz hleva: dan za dsem, mesec za mesecem.

Vojne razmere so. Toda kmečki gospodarji in kmečki sinovi so doma. Vse, kar kmet pridelal, se danes lahko dobro proda. Poskrbimo, da bomo v teh časih napravili na kmetiji najprej to, kar je najbolj potrebno. Niso za to potrebni veliki izdatki. Glavno je, da spravimo skupaj potrebni denar za cement. Delo nas ne bo toliko stalo, ker ga večji del lahko opravimo z domačimi močmi. Tudi gradbeni material, zlasti gramoz, navozimo z domačo živino.

Zaradi ugleda naše vasi, ki ji niso v čast neurejeni hlevi, zaradi naše škode, ker se nam leto za letom izgublja ogromno našega najboljšega gnojila, to je gnojnice in naposled zaradi naše koristi, ker bomo z gnojenjem travnikov lahko pridelali več krme, pojdemo takoj na delo!

B.

KUHINJA

Varčevanje z mastjo in oljem. Ker je masti in olja zelo malo, mora gospodinja kuharica paziti, kako bi kolikor mogoče nadomestila oboje. V zadnji »Gospodinjici« sem opisala kis, ki nadomešča olje. Danes vam pa nudim nadomestila oziroma pripomočke za varčevanje masti. Ti pripomočki so čebulnice in česnice. Čebulnice in česnice vsebujejo precej maščobe. V vseh svojih delih, zlasti pa v sadovih, to so čebule, vsebujejo neko izhlapljivo olje, katero jim daje poseben duš in tudi poseben okus. Zato rabimo v sedanjih težkih časih več česnic in čebulnic.

K čebulnicam spadajo: navadna čebula, šalotka in por ali španska čebula. Šalotka ima med vsemi čebulnicami naj-linjši okus. K česnicam pa spadajo: navadni česenj, ki je več vrst, in drobnjak. Čebulnice rabimo surove in oprane. Česnjice le bolj surove, in sicer največkrat le kot potros. Drobnjak sesekljaj drobnjak rabim za potros vsake juhe, ker s tem potrosom nekako zabelim juho ter zato porabim zanjo veliko manj

masti. V počev pridejo bolj umetne juhe. A tudi na zakuhanj goveji juhi se drobnjak kaj dobro poda. Stroke česnja sesekljaj ali steres s soljo. Da varčujem mast, devam vsem zelenjavam več čebulnic, in sicer v zabelo s prežganjem. Najboljše je čebulo drobno sesekljati ali zribati. Surovo čebulo pa rabim za pridevek fižolu kot solata, krompirju kot solata in korenčku kot ...

Stročji fižol kot omaka. Fižol osnažim, to je, da mu odrežem končnice in mu odstranim morebitne konicice ter ga operem. Fižol zrežem na rezance in denem na nekoliko razbeljene masti, v kateri sem precvrla veliko čebule in nekaj sesekljane zelenega petršilja. Nekaj časa pražim, nakar potresem z moko, še malo oprazim in nato zalijem v toliko s krompirjevko ali z osoljenim kropom, da je omaka gostljasta. Proti koncu kuhanja omako malo okisam.

Stročji fižol zabeljen. Osnažene cele stroke skupam do mehkega. Kuhane zabelim z mastjo, v kateri sem zarumenila malo drobtin. (Tudi drobtine koruznega kruha so dobre.) Ker sem varčevala mast, potresem površino še z drobno sesekljanim drobnjakom, pomešanim s tudi sesekljanim zelenim petršiljem.

Domača lekarna

Gartrožino vino. Oplakni dve posodi močno dehtičih gartrožinih listkov in potrosi na debelo s sladkorjem, polij s pol litra vina in pokrij. Ko je stalo pol ure, odlij vino. Če ga daš žličko v kozarec vode, imaš hladilno pijačo, ki dobro dene vročičnim bolnikom. Zlice tega vina daje drugemu vinu lep vonj in prijeten okus. Tudi če opariš divje ali žlahtne gartrože s kropom in osladiš, imaš zdravilno in osvežujočo pijačo. Na Nemškem je obel drvar in zdravnik je rekel pri odhodu, da nima še prave diagnoze. Žena je razumela »Lecken-rosen« in je nabrala ošipkovega cveta. Drugi dan se je zdravnik čudil, da je drvar toliko boljši. Ošipkov čaj ga je spravil pokoncu brez vsakega drugega zdravila.

Drenulja ustavi grizo in bladi vročino. Uživamo drenulje lahko kuhane ali surove ali drenuljino mezo. Ne zrele drenulje so dober nadomestek oliv. Natlač jih v sodček, naloži na vrh zelene kumine in harcija ter zalij s prekuhanim in ohlajeno slano vodo. So godne v desetih dneh. Drenuljine koščice so dober nadomestek prave kave.

Občutljiv obraz in roke umivaj z otrobovo mlačno izkuho.

Opešanje krvi: Na liter kuhanega belega vina deni 10 gramov kinc, 5 gramov železa, 10 gramov rabarbare, ¼ litra vode in ¼ kg sladkorja. Ko je stalo 24 ur, precedi in vživaj po 3 zlice na dan.

PRAVNI NASVETI

Invalidnina vdrugič poročene matere. H. F. St. V. — Prvem zakonu ste imeli sina, ki je v svetovni vojni padel. Še pred svetovno vojno ste se v drugič poročila in vprašate, če imate pravico do invalidnine po sinu iz prvega zakona. — Za vdove po invalidih zakon izrecno določa, da preneha pravica do invalidnine, čim se ponovno poroči. Za matere umrlih sinov-vojakov pa take določbe ni. Saj prejmata oba starša — oče in mati — vsak svojo invalidnino po padlem sinu do smrti. Torej ponovna poroka matere ne more imeti za posledico izgubo invalidnine po padlem sinu iz prvega zakona. — Škoda, da niste priglasili svoje zahteve po invalidnini takrat, ko je invalidska uredba izšla, to je v letu 1939. Tudi sedaj še ni prepozno, samo invalidnina se vam bo priznala šele od dneva, ko prejme invalidsko sodišče prijavo. Če bi se pa pravočasno priglasili, pa bi imeli pravico do invalidskih prejemkov od 1. aprila 1939 dalje.

Ime nezakonskega otroka. K. A. K. — Kot nezakonski otrok živite na domu nezakonskega očeta, ki ni poročil vaše matere, ampak drugo žensko. Radi bi se pisali kot oče in vprašate, če in kako se da to storiti. — Do istega imena kot ga ima vaš oče lahko pridete po dveh poteh: sami lahko zaprosite pri bivši hanski upravi, da se vam dovoli sprememba sedanjega imena v primerih, kot ga ima oče. Lahko vas pa tudi vaš nezakonski oče in njegova žena posinovita, če sta oba stara vsaj 40 let in vi za 18 let mlajši od vsakega. Potem ne boste dobili samo priimka po nezakonskem očetu, ampak boste prišli kot posinovljence svojega nezakonskega očeta do istih pravic, kakor bi jih imeli kot zakonski sin. Postopek za prisvojitve morata vaš oče in mati predlagati pri domačem okrajnem sodišču.

Odpravnina služkinje. Za hišne in gospodinjke posle velja še vedno naredba Pokrajinske vlade iz leta 1921. Zato imate pravico zahtevati odpravnino v znesku četrtnete plače, če je službeno razmerje trajalo brez presledka 10 let; z vsakim nadaljnim polnim službenim letom naraste odpravnina za 5% vsakokratne letne plače, dokler se ne izenači z njo.

Neutemeljena prepoved U. S. Sv. R. — Kupili ste parcelo ob novi javni cesti, kjer hočete postaviti hišo. Preko ceste, na drugi strani, je svet last soseda. Ta se protivi in vam ne pušči delati hiše, češ, da mora biti vsaj 100 metrov stran od njegove meje. Vprašate, če je taka

zahteva opravičena. — Na svojem svetu lahko postavite hišo, če vam izda pristojna občina stavbno dovoljenje. Sosed more ugovarjati le tedaj, če je na vašem svetu imel morda kako služnostno pravico. Če sosed take pridobljene služnostne pravice ne zatrjuje, ali je pa ne more dokazati, potem so njegovi ugovori proti vašemu nameravanemu zidanju neutemeljeni in neupoštevni.

Prestavitev poti. M. S. Sv. R. — Vprašate, kako široka mora biti javna pešpot čez polje in če bi se smela taka pot prestaviti za par metrov v stran. — Svetujemo vam, da pogledate v zemljiško knjigo in ugotovite, če je dotična pešpot res vknjižena kot javna, občinska last in bi bila tam razvidna tudi širina iste. Verjetno ni in gre pač za pot, ki jo ljudje splošno uporabljajo, čeprav niti nimajo vsi priposestovane služnostne pravice. Tisti, ki imajo priposestovano služnostno pravico na tej poti, bi se mogli uspešno upreti, če bi hoteli to pot prepovedati. Lahko pa to pot preložite, v kolikor bi bilo za vaše zemljišče prikladnejše in v kolikor ne bi s tem upravičencem poti bilo izvrševanje njihove služnostne pravice bistveno otežkočeno. — Skušajte med prizadetimi doseči sporazum. Samolastna, nasilna ustavitev poti, bi lahko imela za posledico tožbe zaradi motenja posesti; preudarite, če bo vaša korist s preložitvijo poti mogla odtehtati nevšečnosti morebitnih pravnih, ki bi jih nesporazumna preložitve verjetno izzvala.

Prodajanje suhe robe. F. J. V. L. — Dovoljenja, ki ste jih imeli še pred 1. aprilom 1941 za prodajo doma, veljajo tudi še za naprej, dokler vam ne bi bila odvzeta. Vpoštovati morate le nove dejanske meje, kajti preko teh mej je inozemstvo. Za prehod preko teh mej in za prodajo za temi mejami si morate preskrbeti dovoljenje od tamošnjih oblasti in sicer potom pristojnih konzulatov v Ljubljani.

Nepotrebna steza. J. Č. Ne moremo vam svetovati, da zapret stezo čez vašo njivo, o kateri trdite, da je nepotrebna. S tem bi se lahko zapletli v pravdo z upravičenci hoje po stezi. Res pravi postava, da naj se takšne služnosti po možnosti utesnjujejo. Nikdar se pa ne more že v naprej vedti, da bo v primeru pravde sodišče razsodilo tako kakor bi želel prizadeti lastnik zemljišča, ki je obremenjeno s služnostno pravico. Zato vam svetujemo, da se zlepa pomenite s tistimi, ki hodijo po stezi, ako imajo na njej priposestovano služnostno pravico hoje in jih pridobite, da pristanejo, da se steza opusti.

V vsako hišo katoliški časopis!